

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע בכיסוי
הוצאות ההדפסה,
להבצחת
לע"נ וכיו"ב,
נא לפנות למייל
d036194741@gmail.com

דברי השירה

ויזבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (זכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א
רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל d036194741@gmail.com

פרשת תצוה - זכור

במצוה לעלות על מדרגות להדלקת המנורה

"ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד" (כ"ז - כ').
כתוב רש"י (בד"ה להעלות נר תמיד), מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. והוסיף רש"י (במדבר ח' - ב' ד"ה בהעלותך), ועוד דרשו רבותינו, מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב. אחד, יש לומר דעיקר דרשא היא מקרא דפרשת תצוה מלהעלות נר תמיד והכא אגב גררא נקטיה ועוד יש לומר דאי לשלהבת עולה מאליה לחוד הוא דאתא היה לו לכתוב להעלות ולא בהעלתך ואי למעלה אחת לחוד הוא דאתא היה לו לכתוב במעלותך אלא להכי כתיב בהעלותך למדרש תרווייהו. והרא"ם פירש דדרש זה וגם שתהא השלהבת עולה שקולים הם ויבאו שניהם.

ועוד יש לשאול, למה דוקא בפרשת בהעלותך רש"י כתב שהיה מדרגה? שמעתי להסביר שכדי שהכהן גדול לא יצטרך להרים את ידו מעל הציץ לכן היה עולה על מדרגה כדי להדליק את המנורה (סוטה דף ל"ח ע"א), אבל כאן [במשכן] ההדלקה היתה ע"י משה רבינו או אהרן הכהן ושניהם היו גבוהים עשר אמות (שבת דף צ"ב ע"א), והמנורה היתה גבוהה שמונה עשרה טפחים [שלוש אמות], יוצא שהם היו צריכים להתכופף כדי להדליק, לכן כאן רש"י לא כתב שהיה מדרגה כי לא היו צריכים אותה עבור ההדלקה.

והנה המדרגה שלפני המנורה אינה מעכבת בהדלקת המנורה, היות שזה לא מוזכר בפסוק, משמע שזה רק היכא תמצא לכהן, ויש להסתפק האם היו צריכים לקדש את המדרגה כמו כלי שרת היות שזה היה במשכן או לא. והנה מצאנו שבמזבח העולה היה כבש, וזה היה מעכב בצורת המזבח. אכן מזבח החיצון אי"ז כלי שרת וכפי שמבואר בגמ' זבחים (דף כ"ז ע"ב), קטרת זרה שעלתה למזבח החיצון תרד שאין מזבח החיצון מקדש פסולין אלא הראוי לו והפנימי בין ראוי לו בין שאין ראוי לו מאי טעמא האי רצפה והאי כלי שרת. אבל המדרגות למנורה יל"ד דהיה לזה דין כ"ש.

חשיבות ההכנה למצוה

ויש עוד להעיר, שמצות ההדלקה כתוב לפני בגדי כהונה, משמע שלא צריך בגדי כהונה כדי להדליק את המנורה, והטעם כי כהן ללא בגדי כהונה חשוב כביכול כמי שאינו כהן כלל, והרי הוא כזר, כפי שכתוב בגמ' זבחים (דף י"ח ע"א) "כל זמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם וקדושתם קיימת בהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם", ופסק הרמב"ם (בהלכות ביאת מקדש פ"ט ה"ז), וכן הדלקת הנרות כשירה בזרים לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן. ולכן גם בלי בגדי כהונה כשר. הראב"ד כתב (שם בד"ה והוציאן לחוץ מותר וכו'), אמר אברהם הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן אלא שאם הדליקן כשירות. וכתב הכסף משנה להסביר, וטעמו של רבינו כיון דהדלקה לאו עבודה היא מישראל נמי שרי כמו שחיטה שהיא כשירה בזרים. יוצא מכל זה שההדלקה אפשרית ע"י זר, אבל הטבה רק כהן יכול לעשות. ויש להעיר שההטבה שהיא הכנה למצוה צריך דווקא כהן, והמעשה מצוה [של הדלקה] מספיק זר. מוכרח מכאן שהכנה למצוה זה לפעמים יותר חשוב מהמצווה עצמה.

לפעמים בן אדם עושה מצוה אבל הוא מרגיש שחסר איזה דבר, והדבר הזה הוא ההכנה למצוה, אם היה מכין את עצמו למצוה זו המצוה היתה אחרת, כפי שמבואר בגמ' רחמנא ליבא בעי', ולכן על האדם להכין את עצמו למעשה מצוה כדי שיהפוך את כל המצוה למהות אחרת. כעין זה כתוב ברש"י פ' כי תשא (ל' - י"ג) לגבי מחצית השקל, נתקשה למשה וה' הראה לו. ויש להבין מה נתקשה למשה רבינו להבין, הרי היו דברים יותר קשים ולא מבואר שם שנתקשה משה? ועוד, כתוב בגמ' ראש השנה (דף כ"ה ע"ב) "לא תהא שמיעה גדולה מראיה", זאת אומרת שאם אי אפשר להסביר בפה ההסבר הכי טוב זה הראיה, אז למה הקב"ה הראה לו באש כפי שמבואר בחז"ל ולא מטבע פשוטה?

שמעתי מראש ישיבת פוניבז' מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א להסביר, שלכאורה אין ערך למחצית השקל, ומשה רבינו חשב 'וכי עם חצי שקל אפשר לבנות את המשכן?' והתשובה לזה היתה שאם בן אדם עושה מצוה עם כוונה טובה אז גם עם דבר שלכאורה נראה בלי ערך זה גם נהפך להיות רוחני, לכן הקב"ה הראה לו מטבע של אש, שזה היה מטבע כולה רוחני, כדי להראות למשה רבינו שאפשר להיות שמטבע תהיה רוחני. רואים מכאן החשיבות שיש במחשבות שהאדם חושב בשעת עשיית המצוות ועליו להיזהר מאוד כדי שיוכל להפוך דברים הנראים גשמיים למעשים רוחניים.

הכנה להדלקת נר שבת

"ואתה תצוה" (כ"ז - כ'). וכתב הבעל הטורים, תצוה בגימטריא נשים צוה, רמז להדלקת הנר לנשים חובה בשבת. ויש לשאול, הרי כתוב בפסוק "ואתה תצוה את בני ישראל" ואם הפשט כפי שכתב הבעל הטורים היה צריך להיות כתוב "ואתה תצוה את בנות ישראל"? ויש לתרץ, שהפסוק הולך על התיקון, כי על הבעל להכין את הנרות. וכך דייק תוס' רבי עקיבא איגר מהמשנה בשבת (פרק ב' משנה ז'), שכתוב במשנה "על שלשה דברים נשים... ובהדלקת הנר, הא דלא תני סתם ובנר כמו דתני ובחלה ולא תני ובהפרשת חלה. התנא רצה לרמז למה דאיתא בתקוני זוהר שבעה"ב יתקן את הנרות ואשתו תדליק משום הכי תני ובהדלקת הנר לומר דתיקון לאו עלה רמי (ש"ל).

לעילוי נשמת נשמה טהורה

הנערה רחל ע"ה בת יבדלחט"א הגאון רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א
נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת בעל החוש שני

מרן הגאון רבי שמריהו יוסף נסים בן רבי נחום מאיר קרליץ זצוק"ל
נלב"ע כ"ג תשרי תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

בגדי כהונה

מבואר בתורה (כ"ח - ד') "ואלה הבגדים" שלכהן גדול יש שמונה בגדים, ואילו לכהן הדיוט יש רק ארבע בגדים כפי שכתוב (כ"ח - מ') "ולבני אהרן תעשה" [וכך כתב רש"י להגיש, ארבעה בגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים].
כתוב במגילה (דף ע"ב ע"א), בהראתו את עשר כבוד מלכותו אמר רבי יוסי בר חנינא, מלמד שלבש בגדי כהונה, כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתבי התם לכבוד ולתפארת. וכתב רש"י שם, שהיו בידו שם בגדי כהן גדול שהביאן מירושלים.

שאלו את השפת אמת, שהרי גם בבגדי כהן הדיוט כתוב "לכבוד ולתפארת", אז מה הראיה של רש"י שלבש בגדי כהן גדול, אולי הם היו בגדים לכהן הדיוט?

ותירץ השפת אמת, שבגדי כהן הדיוט הם בגדים פשוטים, זה לא מתאים למלך, ובפרט שכתוב במגילה שאחשורוש התגאה בבגדי כהונה כפי שכתוב (אסתר א' - ד') "בהראתו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו", לכן מסתבר שהם היו בגדים של כהן גדול.

המעיל מכפר

"ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט" (כ"ח - ד').

כתוב בערכין (דף ט"ז ע"א), מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול.

הסביר מרן החפץ חיים זצ"ל (על התורה), ולכן כתיב "ועשית את המעיל האפוד כליל תכלת" שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, ועל ידי זה יזכור שיבוא לדין לפני כסא הכבוד, ובתנא דבי אליהו איתא, שלשון הרע עולה עד כנגד כסא הכבוד, שנאמר (תהילים ע"ג) "שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ" וע"י שהוא לבוש בתכלת יזכור ויתבונן איה דבריו עולים וישמר מזה.

פי ראשו בתוכו, רמז למה שאמרו חז"ל במסכת חולין (דף פ"ט ע"א) על הפסוק "תולה ארץ על בלימה" על מי העולם קיים על מי שבולם פיו בשעת מריבה, והיינו שייכבש אז את כל דברו שלא יצא לחוץ, שפה יהיו לפיו סביב מעשה אורג, היינו שייצייר בנפשו שהשפתיים תארגנה מבחוץ מעשה אורג, כדי שלא יוכל לפתחם, כפי תחרא יהיה לו לא יקרע, ופירש רש"י למדנו שהיו שריונים שלהם כפול כדי שלא יקרע, ולרמז לנו כמו שהשריון שהאדם לובש הוא לו למגן ולמחסה שלא יזקק מן החצים שזורקים עליו, כן מי שבולם פיו הוא לו למגן בפני המריב עמו, שסוף דבר יהיה שישתוק המריב, כיון שאין עונה אותו דבר, משא"כ אם ענה לו תתלקח המריבה ויבואו לידי מהלומות, ככתוב "וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו".

והרמזים והפעמונים, רומזים למה שאמרו חז"ל בחולין (דף פ"ט ע"א), מה אומנתו של אדם בעוה"ז ישים עצמו כאלם, יכול אף לד'ת כן, ת"ל צדק תדברון, נמצא לפ"ז שבכל עת שיש לו לאדם פנאי לא ישב בטל אלא ילמוד תורה, ובשעה שאינו יכול ללמוד תורה מאיזו סיבה שהיא, ישים עצמו כאלם שאינו יכול לפתוח פיו, ולזה היה על שולי המעיל סביב פעמון זהב ורמון, פעמון זהב הוא דבר המשמיע קול, רומז על למוד התורה, והרמון שאצל הפעמון רמז על השתיקה בשעה שאינו לומד תורה.

"ונשמע קולו בבואו אל הקודש", היינו שיתקבל למעלה קול תפלתו ותורתו.

יש לשאול, למה אומרים שהפה יהיה כרימון, הרי לרימון יש פה?

התשובה היא, אדרבה, לרמז לנו שאפילו שיש לנו פה עלינו לשתוק. השבוע שמעתי שבראש חודש שבט תש"פ היה לוויה של איזה יהודי, והיות שזה ראש חודש לא היו צריכים להספיד אבל בכל זאת מישהו האריך בהספדו, ואמר שם אחד השומעים לחבירו "כנראה שיש לו הרבה מה להגיד [והדברים לוחצים לו מבפנים], לכן הוא מספר זאת על הנפטר". למחרת אותו היום קיבל כאבים נוראיים, הלך לרופא ולא מצא סיבה לכאבים וכך הסתובב אצל כמה רופאים. לאחר שבועיים התחיל לעשות חשבון הנפש, והבין שכל הכאבים האלו התחילו למחרת הלוייה שדיבר שם נגד המספיד. אותו יהודי התקשר למספיד וביקש ממנו מחילה ולמחרת נעלמו כל הייסורים.

עלינו ללמוד מזה שצריכים לשמור על הדיבור.



תמחה את זכר עמלק

האם החיוב למחוק כל זכר של עמלק הוא רק על אנשים או גם על כל חפציהם [בהמות וכלים]?

כותב רש"י (דברים פרק כ"ה - ו"ט ד"ה תמחה), מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה (שמואל א' ט"ו - ג'), שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה.

מאידך רש"י (בשמואל א' ט"ו - ג') כתב שהטעם שנצטוו להרוג את הבהמות, שהיו בעלי כשפים ומשנין עצמן ודומין לבהמה. משמע מכאן הפוך, כי כל הסיבה שהיו צריכים להרוג גם בהמות זה היה בגלל שהיו בעלי כשפים להתחפש לבהמה, זאת אומרת שאחרת לא היה חיוב להרוג את הבהמות, ואין חיוב לשבור שאר חפציהם.

כתב הרמ"א (אורח חיים סימן תר"צ סעיף י"ז), נהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו.

משמע מהרמ"א שהחיוב של מחית עמלק הוא על כל זכר מהם. [ואולי משום שכתוב שם 'עמלק' זה גרוע יותר].

וכתב היעב"ץ שיש מנהג כשקונים עט חדש ומנסים לכתוב עם העט, יש לכתוב עמלק ולמחוק או מקשקשים עליו. כדי לקיים מחיית עמלק.

ויש ליישב דברי רש"י בשמואל, שהנה כתב הגהות מיימוניות (הלכות מלכים פ"ה ה"ה), מצוה זו אינה נוהגת עד ימות המשיח לאחר כיבוש הארץ שנאמר "והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק" לשון ס"ה ע"כ.

וכתב הרדב"ז (שם), וראיתי מי שכתב שאין מצוה זו נוהגת עד ימות המשיח ופרשת שמואל ושאל הויא תיובתיה ובסיפרי אמרו זכור שתהא שונה בפ"ך.

ובדעת ההג"מ יש לתרץ שכתוב ברמב"ם (בהקדמה למשניות) וז"ל, ויצוה צווים ויזהיר אזהרות שלא בעניני הדת, כגון שיאמר הלחמו על עיר פלונית או אומה פלונית עכשיו, כמו שצוה שמואל את שאול להלחם בעמלק אז.

משמע ששמואל היה הוראת שעה, ולפ"ז מובן מה שרש"י כתב בשמואל שאין חיוב להרוג את הבהמות מצד למחות זכר של עמלק. וגם מיושב קושית הרדב"ז שפרשת שמואל ושאל היה הוראת שעה ולא מצוה מחיית עמלק.

האם יש חיוב לסכן את עצמו כדי לקיים מצות מחיית עמלק

כתוב בספר החינוך (מצוה תכ"ה), בא לידו אחד מהם ויכול להורגו מבלי שישתכן בדבר ולא הרגו, ביטל עשה זה. מאידך כתב החינוך (במצוה תר"ד), ועובר על זה ובא לידו אחד מזרע עמלק ויש סיפק בידו להורגו ולא הרגו ביטל עשה זה. וכתב המנחת חינוך (על המצוה תכ"ה), וצ"ע נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה מ"מ מצוה זו דהתורה ציוותה ללחום עמהם וידוע דהתורה לא תסמוך דיני' על הנס כמבואר ברמב"ן ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה. א"כ דחוי' סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שישתכן וצ"ע.

ובמצוה תר"ד כתב המנחת חינוך, כבר כתבתי לעיל דנראה דאף במקום סכנה מחויב כי ידוע דהתורה לא תסמוך דינים על ניסים כמבואר ברמב"ן כ"פ והתורה צונו להלחם ומסכנים נפש במלחמה א"כ גזה"כ הוא דאפי' ספק נפשות מחויב במצוה זו והאידינא אין אנו מצווים בזה כי כבר עלה סנחריב ובלבל את העולם וכל דפריש מרובא פריש.

וכתוב בחידושי מרן רי"ז הלוי (פרשת בשלח) על קושית מנחת חינוך הנ"ל (תכ"ה) וז"ל, וכתבתי ע"ז דזה שאין משגיחין במלחמה על סכנת נפשות זהו מדיני מלחמה, דהרי יוצאין גם למחלמת הרשות אף שאין שם מצוה כלל, אבל המצוה היא ככל מצות שבתורה שנדחין מפני סכ"נ, והחינוך הרי מיירי במי שבא לידו אחד מז' עממין שלא במלחמה, וזה שפיר נדחה מפני סכ"נ.

ה' יעזור שנזכה למחוק את העמלק בתוכנו שזה היצר הרע, וכך נזכה לשמחה אמיתית עם הגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן.